

Právo rodičov na výchovu svojich detí (I)

„Keďže primárne zodpovední za výchovu dieťaťa sú rodičia, akýkoľvek ďalší výchovný článok musí mať oprávnenie rodičov a musí im byť podriadený.“ Ďalší príspevok zo série o rodine.

17.03.2014

Vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, v článku 26 sa píše, že rodičia majú prednostné právo zvoliť druh

výchovy a vzdelávania pre svoje deti (1). Ešte dôležitejšia je skutočnosť, že signatári považujú túto zásadu za zásadnú, a štát ju preto nemôže popierať, alebo upravovať.

K ľudskej prirodzenosti patrí, že človek je bytosť svojou podstatou spoločenská a závislá, pričom sa táto závislosť najviac prejavuje v detských rokoch. Človeku je vlastné aj to, že všetci musíme dostávať výchovu, vyrastať v spoločnosti a osvojovať si vedomosti a kultúru.

Dieťa nie je len púhy tvor, ktorý je vydaný napospas svetu. V ľudskej osobe existuje úzky vzťah medzi plodením a výchovou a to až do takej miery, sa sa výchova považuje za pokračovanie, alebo dopĺňanie plodivého diela. Každé dieťa má právo na výchovu a vzdelávanie, ktoré je nutné pre rozvoj jeho schopností, a tomuto právu detí

zodpovedá právo a povinnosť rodičov na ich výchovu.

PREJAV BOŽEJ LÁSKY

Túto zmienenú realitu možno vysledovať aj v etymológii slova „výchova“. Výraz educare znamená predovšetkým pôsobenie a účinok nasýtenia alebo živenia potomstva. Potrava nie je len púhou matériou, ale znamená tiež pestovanie duševných schopností detí: intelektuálnych a mravných, kam patria aj čnosti a slušná výchova.

Dieťa je tým, ktoré je vychovávané, rodič je vychovávateľ a každá ďalšia podobná výchova je v tomto zmysle analogická: dá sa povedať, že výchova je v úzkom vzťahu k človeku, rovnako ako sú syn alebo dcéra závislí od svojich rodičov.

Preto je právo na výchovu a vzdelanie založené na ľudskej prirodzenosti a má svoje korene v

skutočnostiach, ktoré sú spoločné všetkým ľuďom a vo svojom dôsledku je na nich založená samotná spoločnosť. Preto právo na výchovu a vzdelávanie a právo byť vzdelávaným nezávisí od toho, či je postulované ako pozitívne právo, ani to nie je nejaký ústupok spoločnosti či štátu. Je to základné, prvotné právo v tom najsilnejšom slova zmysle.

Právo rodičov na výchovu svojich detí sa zakladá na tom, že majú deti, ktoré majú dostať vzdelanie zodpovedajúce ich ľudskej dôstojnosti a ich potrebám. Druhé tvrdenie vychádza z prvého. Útoky proti právam rodičov sú vo svojom dôsledku útokmi proti právam dieťaťa, ktoré majú byť podľa práva spoločnosti uznávané a podporované.

Napriek tomu skutočnosť, že právo dieťaťa na vzdelávanie je

najzákladnejším právom, neznamená, že rodičia môžu rolu vychovávateľov odmietnuť, napríklad na základe zámienky, že niekto iný, alebo iné inštitúcie by mohli vychovávať lepšie. Dieťa je predovšetkým dieťaťom. A pre jeho rast a dospievanie je nevyhnutné, aby bolo prijímané ako také v lone rodiny.

Rodina je prirodzeným miestom, v ktorom sú vzájomné vzťahy lásky, služby a sebadarovania, ktoré sú tými najintímnejšími súčasťami človeka, objavované, zhodnocované a poznávané. Preto okrem prípadu, keď to nie je možné, má byť každých človek vychovávaný v lone rodiny svojimi rodičmi a v spolupráci – v súlade s jemu vlastnými úlohami – s ďalšími členmi: súrodencami, starými rodičmi a ďalšími príbuznými.

Vo svetle viery dostáva plodenie a výchova nový rozmer: dieťa je povolané, aby žilo v spojení s Bohom a pre rodičov je vlastne darom a súčasne prejavom ich manželskej lásky.

Keď sa narodí nové dieťa, rodičia dostávajú nové, nadprirodzené povolanie. Pán od nich očakáva, že ho budú vychovávať v slobode a láske, a že ho k Nemu po krôčkoch povedú. Očakáva, že toto dieťa nájde v láske a pozornosti svojich rodičov odraz lásky a pozornosti, ktorú mu dáva sám Boh. Dôsledkom toho je pre kresťanského rodiča právo a povinnosť na výchovu dieťaťa nezrušiteľné a to z dôvodov, ktoré presahujú samotný význam zodpovednosti: je nezrušiteľné tiež preto, že je integrálnou súčasťou nadprirodzeného povolania prijatého pri krste.

Ak je teda výchova na prvom mieste záležitosťou otca a matky, môže sa zapojiť do výchovy nejaký ďalší výchovný činiteľ len na základe ich splnomocnenia a je im súčasne podriadený. „Rodičia sú prvými a hlavnými vychovávateľmi svojich detí, a im patrí základná kompetencia na tomto poli: sú vychovávateľmi, pretože sú rodičmi. Svoje výchovné poslanie zdieľajú s ďalšími osobami a inštitúciami, ako je cirkev a štát, ktoré však stále musia správne dodržiavať princíp subsidiarity." (2)

Je nepochybne legitímne, aby rodičia hľadali pomoc vo výchove svojich detí: získavanie vedomostí v oblasti kultúrnej alebo technickej, vzťahy s ľuďmi mimo rodinného okruhu. Sú to nevyhnutné prostriedky pre správny rast človeka, ktoré samotní rodičia nemôžu adekvátne zabezpečiť. V dôsledku toho „všetci ostatní účastníci výchovného procesu môžu konať len v mene rodičov, s ich

súhlasom a do určitej miery dokonca s ich poverením." (3) Túto pomoc hľadajú tí rodičia, ktorí ani na chvíľu nestrácajú perspektívu toho, čo od tejto pomoci očakávajú, a čo napĺňa ich zámery a nádeje.

RODIČIA A ŠKOLY

Škola sa v tomto kontexte musí chápať ako inštitúcia, ktorej určením je spolupráca s rodičmi na výchovno-vzdelávacom procese. Uvedomiť si túto skutočnosť je ešte naliehavejšie, keď berieme do úvahy, že v súčasnosti existuje viacero dôvodov, ktoré môžu rodičov viesť – niekedy aj bez ich úplného vedomia – k tomu, že odmietajú v praxi úlohu vychovávateľov, ktorá má integrálny charakter, pretože nechápu obrovský záber výnimočnej úlohy, pred ktorou stoja.

Naliehavosť výchovného procesu, o ktorom toľkokrát hovoril Benedikt XVI., má svoje korene v tomto

zmätení pojmov: výchova sa redukovala na „odovzdávanie určitých pracovných zručnosti a schopností a zároveň je tu snaha uspokojiť túžbu po šťastí nových generácii tým, že sa im ponúkajú konzumné a pominuteľné veci".(4) Tak sú mladí ľudia „ponechaní napospas veľkým otázkam, ktoré sa v ich srdciach nevyhnutne vynárajú vinou spoločnosti a kultúry, ktorá si z relativizmu vytvorila svoje vlastné krédo." (5)

Vzhľadom na vyššie uvedené prekážky a v dôsledku prirodzeného práva rodičov, musia rodičia chápať školu v istom zmysle ako predĺženú ruku ich domova. Má to byť nástroj, ktorý im má pomáhať v ich rodičovskej úlohe, a nielen púhym miestom, kde sa deťom odovzdávajú vedomosti.

Prvou požiadavkou je, aby štát chránil slobodu rodín tak, že rodiny

si budú môcť vybrať bez prekážok školu alebo inú inštitúciu, ktorú považujú za najvhodnejšiu pre výchovu svojich detí. Samozrejme, že štát má vďaka svojej úlohe zabezpečovania všeobecného dobra, práva aj povinnosti ohľadne výchovy, tejto téme sa budeme venovať v ďalšom článku. Takáto činnosť štátu však nemôže byť v rozpore so zákonným nárokom rodičov na výchovu svojich detí, ktorú uskutočňujú v súlade s tým, čo vyznávajú a žijú, a čo považujú pre svojich potomkov za obohacujúce.

Ako učí II. Vatikánsky koncil, verejná moc – aj keby to mala byť len otázka podielnej (distributívnej) spravodlivosti – má ponúkať verejné prostriedky a vhodné podmienky tak, aby rodičia mohli „pre svoje deti vybrať školy naozaj slobodne podľa svojho svedomia. (6). Odtiaľ pochádza dôležitosť toho, že tí, ktorí pracujú v politike alebo v prostredí,

ktoré má do činenia s verejnou mienkou, sa musia snažiť, aby takéto právo bolo chránené a pokiaľ možno podporované.

Záujem rodičov o výchovu detí sa prejavuje v tisícoch detailov. V akejkolvek inštitúcii, v ktorej sa deti učia, je prirodzené, aby sa rodičia zaujímali o prostredie, v ktorom sa vzdelávanie uskutočňuje, a o látku, ktorá sa deťom sprostredkúva.

V popredí záujmu je sloboda žiakov, právo na to, aby sa nedeformovala ich osobnosť a nepotláčali ich schopnosti, právo na zdravú formáciu, bez zneužívania ich prirodzenej ochoty prijímať názory alebo kritéria iných ľudí. Týmto spôsobom sa umožňuje a podporuje rozvoj zdravého a kritického ducha detí a zároveň sa im ukazuje, že záujem rodičov v tomto prostredí je širší, než len samotné školské výsledky.

Rovnakú dôležitosť, akú má vzájomná komunikácia medzi rodičmi a deťmi, má aj komunikácia medzi rodičmi a učiteľmi. Pokiaľ sa škola chápe ako niečo viac než len púhy nástroj vzdelávacieho procesu, bude samozrejým dôsledkom aktívna spolupráca na iniciatívach a aktivitách školy.

V tomto zmysle je účasť na aktivitách školy dôležitá – našťastie je stále bežnejšie, že školy, či už verejné alebo súkromné, organizujú dni otvorených dverí, športové podujatia alebo informatívne schôdzky na poli akademickom. Zvlášť pri poslednom type akcií je vhodné, aby prišli obaja manželia, aj keď to býva z hľadiska času náročné. Týmto spôsobom sa dieťaťu bez veľkých slov komunikuje, že obaja rodičia považujú školu za významný prvok v rodinnom živote.

Účasť na rodičovskom združení – spolupráca na organizácii rôznych

akcií, predkladanie pozitívnych návrhov, alebo účasť v riadiacich orgánoch – znamená v tomto kontexte možnosť celého radu nových výchovných možností. Je nepochybné, že zastávať nejakú funkciu si vyžaduje veľkého ducha obetovania sa – je nutné venovať čas na osobný kontakt s ostatnými rodinami, spoznávať učiteľov, chodiť na schôdzky...

Napriek tomu sú tieto aktivity veľmi dobre odmenené, predovšetkým pre dušu zamilovanú do Boha a túžiacu slúžiť, sa tu poskytujú nekonečné možnosti apoštolského pôsobenia. Aj keď predpisy školy neumožňujú priame ovplyvňovanie vzdelávacích programov, je tu predsa len možnosť naliehať na učiteľov a vedenie, aby výchova smerovala k čnostiam, dobru a kráse.

Ostatní rodičia sú medzi prvými, ktorí toto úsilie vedia oceniť. Rodič

zapojený do aktivít školy – či už preto, že túto funkciu zastáva, alebo z vlastnej iniciatívy prejavuje záujem o záležitosti triedy apod. - sa stáva človekom, s ktorého skúsenosťami sa počíta a ostatní sa na neho obracajú o radu pri výchove svojich detí.

Tak sa tu otvára cesta k osobnému priateľstvu a tým aj k apoštolátu, z ktorého budú mať nakoniec prospech všetci, ktorí sa zúčastňujú na výchove detí. Platí tu to, čo napísal svätý Josemaría v Ceste o plodnosti osobného apoštolátu. „Apoštolská duša, medzi tvojimi blízkymi si ako kameň, ktorý spadol do jazera. Svojím príkladom a slovom urobíš na vode prvý kruh, potom ďalší a ďalší...a ďalší...Zakaždým širší.

Chápeš teraz veľkosť svojho poslania?
(7)

J. A. Araña, J. C. Errázuriz

1. Všeobecná deklarácia ľudských práv, 10.12.1948, čl. 26

2. Ján Pavol II., List rodinám, 2.2.1994, čl. 16

3. Ján Pavol II., List rodinám, 2.2.1994, čl. 16

4. Benedikt XVI., Príhovor na cirkevnom stretnutí rímskej diecézy, 11.6.2007

5. Benedikt XVI., Príhovor k talianskym biskupom, 28.5.2008

6. Druhý vatikánský koncil, Deklarácie o kresťanskej výchove, čl. 6

7. Svätý Josemaría, Cesta, č. 831

opusdei.org

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
sk-sk/article/pravo-rodicov-na-vychovu-
svojich-deti-i/](https://opusdei.org/sk-sk/article/pravo-rodicov-na-vychovu-svojich-deti-i/) (26.03.2025)